

KADROVSKA POLITIKA I OBRAZOVNI SISTEM ISLAMSKE ZAJEDNICE

Rifat FETIĆ

Obrazovni sistem Islamske zajednice je, bez sumnje, najvažniji segment islamskoga djelovanja. Posmatrajući razvoj ovog sistema može se u dobroj mjeri ocijeniti dinamika razvoja Zajednice u cjelini. Ako znamo da je kadrovska politika svakog organizacionog sistema najbitniji element njegovog uspješnog funkcioniranja, onda je jasno zašto je obrazovni sistem kao kadrovski resurs tako vazan za funkcioniranje i razvoj Zajednice.

U posljednjih petanaestak godina dogodile su se značajne kvalitativne i kvantitativne promjene u obrazovnom sistemu Islamske zajednice u BiH. Tokom agresije na BiH, u izvanrednim uvjetima svih oblika društvenoga života, formirane su nove medrese i islamske pedagoške akademije, koje su posljednjih godina transformirane u islamske pedagoške fakultete. Ovog časa u okviru IZ-e u BiH egzistira 8 medresa, jedna bošnjačka gimnazija, dva islamska pedagoška fakulteta, Fakultet za islamske studije u Novom Pazaru, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, a u toku je postupak osnivanja Islamskog fakulteta u Zagrebu. Na visokoškolskim ustanovama pokrenuti su postdiplomski studiji i otvorena mogućnost dovršetka akademske karijere najvećeg ranga – sticanja zvanja doktora nauka.

Rijaset IZ-e je formirao radnu grupu koja treba da uradi projekt osnivanja islamskog univerziteta unutar IZ-e. Imajući u vidu činjenicu da su na području koje danas pokriva IZ u BiH do početka 1992. godine egzistirale samo dvije medrese (GHM u Sarajevu i Isa-beg medresa u Novom Pazaru) i Islamski teološki fakultet u Sarajevu, ovo se doimlje kao impozantan razvoj odgojno-obrazovne infrastrukture. Ovaj brzi razvoj fascinira tim prije što je postignut za svega petanaestak godina. Pridodamo li ovome i uvođenje vjeronauke u osnovne i srednje škole, što također predstavlja dio infrastrukture obrazovnog sistema, onda se on doimlje glomaznim. Jesu li ovako snažnu ekspanziju infrastrukture obrazovnog sistema IZ-e pratili projekcija i razvoj kadrova koji bi podržavali njegovo funkcioniranje? Jesu li planiranje kadrova i kadrovska politika IZ-e bili osnov za planiranje razvoja obrazovne infrastrukture unutar IZ-e?

Ko u IZ-i ili u društvu općenito zna broj studenata koji su okončali studij ili trenutno studiraju na islamskim univerzitetima od Malezije, Indije, Pakistana, Kuvajta, Emirata, Saudijske Arabije, Jordana, Irana, Sirije, Egipta, Turske, Libije, Sudana, Tunisa, Maroka, pa do islamskih univerziteta u Evropi i Americi? Koliko ih je okončalo studij i koliko se njih vratilo u BiH završivši neki islamski fakultet? Znamo samo da se radi o nekoliko stotina studenata. Samo na prvi pogled se čini da ova činjenica nema nikakve veze sa obrazovnim procesom unutar IZ-e. Ovo se itekako dotiče djelovanja IZ-e, posebno kad su u pitanju *tržište rada* i popuna radnih mjesta u IZ-i. Naime, velika većina onih koji steknu zvanje profesora islamskih znanosti, u ili izvan obrazovnog sistema IZ-e vidi svoje radno mjesto u nekom džematu, na katedri

vjeronauke, u školi za nastavnika ili odgajatelja u medresi, predavača na fakultetu ili službenika u nekoj drugoj instituciji IZ-e.

Spram ovih činjenica i procesa koji su pratili razvoj obrazovnog sistema IZ-e postojali su različiti ukloni, i to upravo unutar same Zajednice. Prevaladala su dva stajališta.

Zagovornici prvog stajališta tvrde da je dobro što su osnovane nove medrese te da je potrebno osnovati što više srednjih i visokih islamskih škola unutar IZ-e kako bi što više učenika *prošlo* kroz medresu te da to automatski ne znači da će oni nužno biti kandidati za radna mjesta unutar IZ-e. Ovim se poboljšava vjersko-odgojni profil pripadnika IZ-e koji će kasnije svoju karijeru nastaviti u različitim segmentima društva (privredi, obrazovanju, zdravstvu, državnoj upravi itd.). IZ opravdano može imati interes da se što više njenih pripadnika školuje u obrazovnim ustanovama IZ-e te da potom budu uključeni u sve tokove društvenog života. Istovremeno, iz velikog broja onih koji pohađaju islamske škole stvara se velika kadrovska osnova iz koje je moguće vršiti odabir kvalitetnih kadrova za potrebe IZ-e.

Zagovornici drugog stajališta tvrdili su da su većina medresa i islamskih pedagoških akademija formirane u izvanrednim, ratnim uvjetima te da je ta činjenica uvjetovala neuređenost obrazovnog sistema u njegovoj formi i sadržaju. Srozani su kriteriji, izgubljen kvalitet u odabiru kandidata za medrese, a samim tim i za fakultete. Pojavio se izuzetno velik broj onih koji su završili medresu i islamski fakultet, sa različitim i često oprečnim sadržajem onoga što su studirali. Različite škole fikha, pa čak i akaida, kao i različite metode rada i djelovanja u džematima i drugim prostorima islamskoga djelovanja nerijetko izazivaju nesporazume među pripadnicima IZ-e. Lokalne regije unutar IZ-e počele su se zaokruživati u posebne cjeline, a ovo zaokruživanje posebno je došlo do izražaja formiranjem školskih ustanova unutar pojedinih regija. Zaustavljen je prohod kadrova iz jedne regije u drugu unutar IZ-e. Imami se više međusobno ne poznaju, jer žive, školuju se, odrastaju i rade na području svoje regije i nemaju osjećaj jedinstva i zajedništva Islamske zajednice. Osnivajući medrese u našim gradovima, mi se svjesno ili nesvjesno odričemo javnih srednjoškolskih ustanova i ovaj javni prostor prepuštamo drugima.

Jesu li su ova dva koncepta potpuno suprotstavljeni jedan drugom? Je li ih u ovoj fazi moguće pomiriti dobrom strateškom i taktičkom politikom razvoja obrazovanja unutar IZ-e?

Konačno, pitanje programa i sadržaja rada obrazovnih ustanova unutar IZ-e iznimno je važno za ovu raspravu. U svim uređenim sistemima programe za prizvodnju i projekciju novog proizvoda diktira tržište. Ako je unutar sistema IZ-e tržište radne snage radno mjesto imama, hatiba i muallima (seoski, gradski džemat, džemat u dijaspori itd.), vjeroučitelja, nastavnika u medresi ili na fakultetu i sl., onda je logičano da se programi rada obrazovnih ustanova prave na osnovu zahtjeva tržišta. Rijaset IZ-e trebao bi, na temelju informacija od VP službe i ureda muftija, definirati projektni zadatak: Kakav profil je potreban kad su u pitanju oni koji završe islamske škole da bi zadovoljili zahtjeve islamskoga djelovanja u savremenom dobu? Na temelju jasno postavljenog projektnog zadatka, moguće je uraditi program rada obrazovnih ustanova, e da bi one mogle *proizvesti traženi proizvod*. Ovdje se, svakako, podrazumijeva i sve ono što se danas naziva doškolovanjem i stručnim usavršavanjem. Inspeksijski organi IZ-e bi pratili, mjerili i ocjenjivali poštuje li *proizvođač* utvrđene standarde i postižu li se planirani rezultati na radnim mjestima. Inspeksijski nalazi bi trebali biti osnov za korekcije planova i programa. Ovo je put koji garantira kvalitetnu osnovu uspješne kadrovske politike IZ-e, i ne samo nje. Istovremeno, to je garancija da će se izoštriti kriteriji unutar samog obrazovnog procesa i podići na očekivani nivo.

Jesmo li na dobrom putu?

SISTEM UVEZAN PO VERTIKALI - TRAŽI SE

Sead SELJUBAC

Čitajući uvodni tekst u raspravi o „kadrovskoj politici“ i „obrazovnom sistemu“ Islamske zajednice u BiH nisam se mogao oteti utisku da i sam naslov teksta, pored niza direktno postavljenih pitanja, sadrži dodatnu provokaciju na koju se vrijedi osvrnuti, postavljajući, naravno, nova pitanja, a bez pretenzije da se na njih ponudi adekvatan ili bilo kakav odgovor. Ta pitanja bi bila:

- 1) Postoji li osmišljena kadrovska politika u Islamskoj zajednici?
- 2) Da li je ono što nazivamo obrazovnim „sistemom“ uistinu sistem, koji funkcioniše u skladu sa značenjem tog pojma?

Da postavim ova pitanja me je ponukao niz realnih problema sa kojima se svakodnevno susreće Zajednica u cijelosti, pa i obrazovni sistem u njoj. Jedan od tih problema je nedostatak tzv. koordinacije po vertikali. Očito je da smo dio šire zajednice koja muku muči sa istim problemom. Uvođenje devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja popraćeno je faznom izradom pro-

grama „nakazā“/naknadno, a onda i udžbenika. Tada nije postojala prethodna vizija o tome šta ta vrsta reforme znači u konačnici, a ne postoji ni sada. Još se tražimo.

Suvišno je ovdje dodavati problem nedostatka programa koji bi pratio vertikalu obrazovanja u cijelosti, od predškolskog do visokog. Posljedice se osjećaju, po horizontali. Zavodi za zapošljavanje i zavodi za statistiku nude evidentne dokaze tapkanja u mraku i lutanja po neizvjesnosti. Svake godine iznova se postavlja pitanje suvišnih zanimanja koja ne bi trebalo više forsirati, ili katedri koje bi trebalo privremeno zalediti...

U Islamskoj a i široj zajednici je nedavna rasprava o uvođenju vjeronauke u predškolske ustanove bila dovedena do usijanja i na površinu izbacila svu složenost našeg neslaganja o mnogim starim ali i novim projektima u sferi odgoja i obrazovanja. Da u ovaj osvrt uvedem i taj pojam, koji se nesretno zaobilazi, pojam odgoja.

Do sada je proces odgoja i obrazovanja imao „rupu“ u vertikali. Ona se

zove osnovno obrazovanje. Zajednica je imala, u zadnje vrijeme, „svoja“ obdaništa, u kojima se nastojalo, sa više odgojnih sadržaja usklađenih sa zahtjevima vjere, djetetu ponuditi temelj na kojem bi se moralo nastaviti sa građenjem zaokruženog sistema vrijednosti u kontinuitetu. Ovom prilikom nećemo postavljati pitanje koliko smo, u zadnjih deset godina, imali takvih obdaništa, igraonica, prihvatilišta, cjelodnevnih boravaka, ili kako su se sve zvale te radionice... Bilo ih je.

Nakon njih imamo medrese. Između toga ništa.

Ovdje ne treba miješati vjeronauku kao formu. Nju ostavimo kao dio općeg obrazovanja. Govorimo o odgoju i obrazovanju u Islamskoj zajednici.

Je li došlo vrijeme da počnemo razmišljati o osnovnoj školi kojoj bi osnivač bila Islamska zajednica, a koja bi trebala naći svoj prostor u svim većim gradovima u Bosni i Hercegovini?

Ukoliko bi se ta praznina popunila imali bismo otvorenim mnogo opcija:

- a) Mogli bi se uskladiti programi odgoja i obrazovanja po vertikali, bez praznina, u kontinuitetu, obdanište-fakultet;
- b) Pripadam onoj grupi ljudi koja ima stav da medrēsā nikada nije previše. Posebno kada se uzme u obzir činjenica da ne daju zvanje, nego, kao gimnazije, osposobljavaju za nastavak školovanja, a nude odgoj i vođenje u najkritičnijoj dobi života mlade osobe. Programi medresa bi, kao nastavak na programe osnovne škole, imali izvjesniju i konkretniju sadržinu.
- c) U tom slučaju bi programi fakulteta čiji je osnivač Islamska zajednica mogli biti sretni nastavak tog procesa.

Navedene promjene bi u velikoj mjeri odredile i definisale potrebe za kadrovima. Kad je riječ o tome onda se ne treba zanositi idejama da se moraju „zbrinuti“ svi ljudi koji studiraju islamske nauke u Bosni i Hercegovini ili izvan nje.

Zajednica će morati prestatu da na sebe preuzima teret koji ne može ponijeti. Uporedo s tim će trebati ozbiljnije poraditi na nekoliko projekata:

- 1) Angažman postojećih stručnjaka sociološkog profila koji bi napravili široku i ozbiljnu studiju i analizu postojećeg stanja u oblasti kadrova. Ta studija bi bila dobra osnova za dugoročni plan u toj sferi.
- 2) Morali bi se izraditi konkretniji i strožiji kriteriji za angažman kadrova u Islamskoj zajednici s kojim bi, na najjednostavniji način, putem elektronskih medija i štampe, bili upoznati svi oni koji sebe vide kao buduće subjekte odgoja i obrazovanja. Time bi obrazovanje kao „tržište“ bilo zaštićeno od nekontrolisanog priliva kadrova neizvjesnog kvaliteta.
- 3) Pristupne provjere stručnosti, uz pomoć iskušanih instrumentarija poznatih u svijetu, mogu pomoći i u ovoj oblasti. Ne treba od njih bježati.

- 4) Sistem dokazivanja stručnosti kroz period stažiranja i na kraju stručnim ispitom bi se trebao dodatno definisati jer omogućava da se napravi još jedna korekcija u angažmanu, ukoliko za to bude postojao opravdan razlog.
- 5) Sistem praćenja rada, vrednovanja i ocjenjivanja je oblast na kojoj nemamo uređeno stanje, a i to ostavlja prostor za stalno propitivanje nivoa stručnog usavršavanja radnika.

Koliko imamo profesora u odgoju i obrazovanju koji godinama rade taj posao a nisu napisali ni jedan stručni rad u oblasti za koju su odgovorni?

U cijeloj ovoj priči se nameće još jedno pitanje – pitanje instituta. Njih imamo premalo. Upitna finansijska opstojnost nije dovoljno opravdan razlog za to. Uvijek se nađe put do sredstava. A trebaju nam. Radi istraživanja i iznalaženja odgovora na ova silna pitanja.

SIRAT-ĆUPRIJA

Šefko TINJAK

Islamsko obrazovanje usklađeno prema zahtjevima protoka civilizacijskih kretanja i potpune jasne svijesti o pokornosti Allahu dž.š. unutar njih, jedan je od osnovnih načela egzistiranja čovječanstva uopće, budući da se kao takvo prepliće sa drugim i drugačijim, a potom i komparira kao neupitna vrijednost na vrlo otvorenoj i uskovitlanoj svjetskoj sceni, kako u domenu naučnih saznanja, tako i u društveno-sociološkim bitnostima, ali i ekonomije i politike kao najprijemčivijih materijalističkih težnji.

Bez pretjerivanja u kontekstu razmatrane teme bjelodano se kao početna teza pred nas postavlja univerzalno načelo islama izraženo kroz kur'anske ajete o poslanju Muhameda a.s. te konačnog cilja njegovog djelovanja na ovom svijetu, izgradnje morala i zadovoljenje prava i pravde kao osnove u svakoj potki ljudskog promišljanja i želja, bez kojeg bi na svakom zemljanom meridijanu život bio čisti besmisao, apsurd primjeren instinktu animalnih

bića. Obrazovanje unutar Islamske zajednice, dakako, ne može se promatrati kao segmentirano geografsko-društveni pojam, budući da njegovo ishodište i razvoj u našoj zemlji historijski nije kao takvo razvijeno. Naprotiv, zahvaljujući snazi njegovog univerzalnog značenja bilo je osnovni motiv da ga naši preci i prihvate kao tkavog. Zbijeni u, nikad čovjeka dostojne, okove komunizma, danas po inerciji vlastitog pamćenja dolazimo u islamu nepozantu dilemu da li je potrebno šest medresa u Bosni i Hercegovni i da li je na «tržištu rada unutar Islamske zajednice» pojava viška kadrova.

Pitanje o «višku kadrova» zapravo prokazuje jedno potpuno drugo pitanje u načinu djelovanja islamskih obrazovnih institucija u našoj zemlji.

Naprostu u njemu se jasno iščitava dilema njegovog predlagачa o intelektualnom zamoru razumijevanja pozicije bosansko-hercegovačkih muslimana i nemoći percipiranja kada i kadera i vlastite odgovornosti unutar njega.

Ljudski je trud i iskren nijet u istrajavanju jekina i ovozemaljskog emaneta. Pojedinačni domet pojedinca (poslovni, ekonomski, intelektualni i svaki drugi) nije i krajnji domet zajednice. Ezberleisanje ili poimanje načela nije krajnji cilj islamskog obrazovanja, naprotiv ono je tek početak u pravilnom implementiranju čovječanstvu zadatog cilja. Uvijek divno zvuče Omerove riječi o gradnji puta i najudaljenijoj kozi, no put do početka izgradnje tog puta je prepun znoja i truda.

Stoga, pozicija islamskog obrazovanja u Bosni i Hercegovini tek je početak našeg izdizanja u čovjeku primjereno dostojanstvo. Kada bi u našoj zemlji bilo još ovoliko obrazovnih institucija bilo bi malo i odnosu na našu potrebu, bile bi nedostatne da premostimo izgubljeno slobodu promišljanja u proteklom stoljeću. I dan danas akutan problem Bošnjaka je nerazumjevanje pojma slobode u njenom punom značenju sa svim odgovornostima i pravima. Nažalost, tek u našim institucijama, ne baš onoliko

koliko bi smo to htjeli, ne baš onoliko koliko bi trebalo, ali ipak postoji ambijent razvijanja svijesti i odgovornosti o takvoj slobodi. Stoga smatram da je pitanje o potrebi postojanja naših obrazovnih institucija izlišno i na njegovom upražnjenom mjestu trebalo bi stojati pitanje odgovornosti, morala, efikasnosti i tačnosti. Umjesto takve dileme smatram da bismo trebali dosljedno i odgovorno definirati uspješnost i efikasnost nastavnih planova i programa, nastavnog osoblja na kraju svakog semestra ili tromjesečja i prihvatati iz dana u dan nove i efikasnije programe ali i kadrove.

Za razliku od minulih historijskih epoha kada je ukupno čovječanstvo makar na našim prostorima imalo istančan odnos prema moralu, rzu i obrazu, mi se danas suočavamo sa profesionalizmom čak i unutar Islamske zajednice u kojem muderris može priuštiti sebi luksuz da bude samo muderris i ništa više, da naši vrhunski intelektualci ne osjećaju potrebu za malim sredinama, za male probleme malog čovjeka, da službenici IZ-a umjesto punog emanta čuvaju poziciju ili blizinu i dobar utisak prema višim instancama i službenicima u hijerarhiji. Takav način djelovanja i rada bez samokontrole, bez rezimiranja i sublimiranja stvarnih, a ne izvještajnih rezultata je nepoznat bilo kojem sistemu u svijetu. Sportskim žargonom rečeno igrač koji ne daje golove ili ne brani

vlastiti gol je loš igrač i treba ga zamjeniti efikasnijim. Kravu koja ne daje mlijeko domaćin će prodati. Djela su mjerila sposobnosti a ne izvještaji o radu i retoričnost pojedinaca o načelima klasične islamske uleme ili bilo koje druge, svjedno. Islamska zajednica kao krovna institucija svih drugih ustanova - organizacija, muslimana u BiH je ta koja s pozicije korisnika članarine dobrovoljnih priloga, vakufa i drugih materijalnih dobiti mora pronaći načina za dosljedno, odgovorno praćenje svih segmenata rada unutar nje.

Nepojmljivo je da unutar naših obrazovnih insitucija ne postoji želja za borbom kako dobiti kvalitetnog đaka, studenta, postdiplomca, da još od mekteba nemamo dosjee talentirane djece, da nemamo nijednog retka napisanog o prirodnoj sklonosti polaznika naših institucija prema određenim vjerskim disciplinama a kamoli prema društvenim, prirodnim zanostima, kako bismo kroz neke druge i drugačije institucije Islamske zajednice tu djecu upisivali na njima sklone univerzitetu, njihovom intelektualno psihičkom usmjerenju primjerene grane nauke, a kamoli da ih poput nekih drugih vjerskih zajednica u našoj zemlji još tokom studija službeno pratimo i stipedniramo.

Činjenica da sve veći broj naše djece studira u arapskom svijetu je dobra i jako korisna ali je porazna činjenica da se većina njih mentalno i insitucionalno odrodi od

rodne grude od svoje Islamske zajednice, da ne osjećaju potrebu da bilo s kim o bilo čemu dobronamjerno razmijenjene informacije ili da uvažavaju savjete provjerenih naših alima. Tako dolazimo u situaciju da jedna donacijama i stipendijama (dakle milostinji) sklona idividua vrlo lahko preuzme najodgovornije funkcije u gradu, u džema'atu, bez da je polučila ikoji rezultat. Takve sklonosti najčešće su kobne za zajednicu, i greške u takvom radu ostavljaju trajne negativne posljedice.

S druge strane pak, kroz obrazovni sistem IZ - od mekteba do fakulteta - nužno se danas otvara prostor za proučavanjem znanja i naučnih dostignuća relevantnih u cjelokupnom svijetu, pogotovo onom kojeg danas definiramo kao »zapadno-evropsko obrazovanje» jer sve naše institucije podliježu još više tim standardima, u sutra još agresivnijoj globalizaciji.

Stoga zaključujem da pred nadolazećom ekspanzijom materijalističke kulture i vrijednosti, pred standardima "Evrope" ne možemo nijemo i negacijski promatrati kao nevažne i nebitne.

Proučavanje cjelokupnog ljudskog naučnog dostignuća, uz odgovoran rad i dosljednu analizu korisnog i nevažnog, bilo sa Istoka bilo sa Zapada, jedina je sirat-ćuprija preko koje možemo preći i prevesti našu djecu i nadolazeće generacije muslimana, naravno uz Božju pomoć i milost.

"INSTITUCIONALNA BRIGA"

Dženan HANDŽIĆ

Prije svega, smatram da je tema foruma veoma važna i aktuelna i nadam se da će ona biti prvi korak na putu ka uspješnom obrazovnom sistemu Islamske zajednice koji bi u potpunosti ispunio svoj cilj i odgovorio potrebama Zajednice.

Ideje i stavove koje ću iznijeti bit će vezani isključivo za medrese.

Debatu o ulozi, značaju, sadržaju i budućnosti medrese, kao vjerske odgojno-obrazovne institucije, treba promatrati u široj, evropskoj perspektivi i kontekstu evropskog, pa i državnog sistema osnovnog i srednjeg obrazovanja, čiji su sastavni dio već odavno. Štaviše, vjerske škole ne samo da predstavljaju legitiman dio evropskog prostora osnovnog i srednjeg obrazovanja, nego su, prema ozbiljnim istraživanjima (Dwyer, 1998.), ovakve škole u posljednje vrijeme sve popularnije, i u Evropi, i u SAD-u. U tom smislu, na prvi pogled nagli razvoj vjerskog obrazovanja u Bosni i Hercegovini ne treba promatrati kao jedinstven fenomen, nego kao dio globalnih trendova u obrazovanju.

Stanje naših medresa koje, između ostalog, u ovom forumu problematiziramo, dobrim dijelom predstavlja odraz općenitog stanja u oblasti obrazovanja u Bosni i Hercegovini, što, s obzirom na period tranzicije u kojem se naša domovina nalazi, nije iznenađujuće. U tom smislu, Batt ističe kako se političke i ustavne reforme mogu postići za nekoliko mjeseci, ekonomske i društvene reforme zahtijevaju nekoliko godina, dok reforme svijesti i obrazovanja traju decenijama.

Medrese su u proteklom periodu prošle kroz prvu fazu reforme čiji je rezultat svođenje vjerskih, odnosno stručnih predmeta na udio od 33,33% u cjelini nastavnog plana medrese, što je državni standard za srednje stručne škole.

Stručni predmeti su ustupili prostor prirodnim i društvenim naukama, medresa se, na neki način, blago „sekularizirala“, a njeni maturanti izgubili stručno zvanje „imam hatib i muallim“. Zvanje koje danas đaci koji završe medresu dobijaju u svojim diplomama je bezlično zvanje „svršenic medrese“ koje im

ne omogućava izravnu mogućnost zaposlenja niti u Zajednici, niti bilo gdje drugo.

Buduće zanimanje đaka koji završi medresu direktno zavisi od njegove sposobnosti da izvrši pravilnu profesionalnu orijentaciju i uspješno završi fakultet.

S pravom možemo reći da je uloga medrese promijenjena, i da je njena uloga danas da odgaja učenike u duhu islamskih vrijednosti i priprema ih za nastavak školovanja, i s tim u vezi zaključujemo da je ona uspješna onoliko koliko je spremna „preliti“ islamske vrijednosti na svoje đake, i pripremiti ih za uspješan nastavak školovanja na različitim visokoškolskim obrazovnim institucijama.

Njenu ulogu u odnosu na kadrovsku politiku Zajednice treba sagledavati u smislu koliko ona uspješno priprema kandidate za studij na islamskih visokoškolskim obrazovnim institucijama. Drugim riječima, u suštinskom smislu, kadrovska politika Islamske zajednice kao prvi dio teme ponuđene u naslovu ovog foruma najneposrednije je vezana za sistem visokog obrazovanja u Zajednici koji

izravno proizvodi naš budući kadar.

O ishodima i kvalitetu obrazovanja u medresama ne postoje relevantni, konkretni i potpuni podaci. Zato je nemoguće utemeljeno, kritički i objektivno valorizirati obrazovni sistem IZ-e., a svaka ocjena o kvalitetu rada i perspektivi odgojno-obrazovnih institucija unutar Islamske zajednice je relativna i subjektivna.

Za realnije sagledavanje stvarnog stanja i efekata ovih institucija neophodno je, i to što prije, na naučan i egzaktn način realizirati opsežan istraživački projekt koji bi dao egzaktnu i statističke pokazatelje o uspješnosti ili neuspješnosti obrazovnog sistema islamske zajednice ovakvog kakav danas jeste, i eventualno poslužio kao osnova za njegovo unapređenje.

U svakom slučaju, stvarno stanje i kvalitet obrazovanja u medresama danas je sigurno mnogo bolji nego što je to nagoviješteno u jednom dijelu ponuđenog uvodnika. Danas medrese imaju status javnih ustanova koji im omogućava finansiranje iz kantonalnog budžeta i obavezuje ih na poštivanje pedagoških standarda i redovan pedagoški nadzor kao garant kvaliteta u nastavi. Najviši organi Islamske zajednice usvojili su jedinstvena Pravila medrese kao najviši pravni akt za sve medrese, kao i grupu podzakonskih akata koji proističu iz Pravila medrese.

Pedagoškim nadzorom ostala je nepokrivena jedino grupa stručnih predmeta.

Uzmemo li u obzir objektivne okolnosti i raspoloživi ljudski potencijal, postignuto je dosta. Međutim, društvene okolnosti i potrebe zajednice se brzo mijenjaju, i na promjene je neophodno brzo odgovoriti, jer, kako kaže Darwin, „ne opstaju ni najbolji, ni najveći, ni najsnažniji, nego oni koji se najbrže prilagođavaju promjenama“.

Stara je istina da se ništa ne može napraviti bez čovjeka, ali i da se ništa ne može sačuvati bez institucije. Zato je neophodno suočiti se sa izazovom promjena institucionalno, odnosno formiranjem pedagoškog zavoda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, kao institucije koja bi, prije svega imala savjetodavnu i nadzornu ulogu, ali i niz drugih uloga, koje inače za sve škole, pa tako i medrese, imaju kantonalni pedagoški zavodi.

U tom smislu bi okvirna skica i vizija budućeg pedagoškog zavoda Islamske zajednice obuhvatala slijedeće temeljne odrednice:

- Pedagoški zavod Islamske zajednice je dio Vjersko-prosvjetne službe koji se na najneposredniji način bavi savjetodavnim i nadzorom u medresama i visokoškolskim obrazovnim institucijama Islamske zajednice, u kojem rade eksperti.
- Zavod ostvaruje saradnju sa kantonalnim pedagoškim zavodima i državnim agencijama za obrazovanje, prateći savremene trendo-

ve u obrazovanju i radeći na izradi univerzalnog modela integriranja obrazovnih institucija Islamske zajednice u državni sistem obrazovanja.

- Interna struktura pedagoškog zavoda nije glomazna, ali čine je eksperti koji po potrebi angažiraju spoljne stručne saradnike.
- Osnovne funkcije pedagoškog zavoda su nadzor i usavršavanje i one se međusobno dopunjavaju.
- Pedagoški zavod, izvršavajući funkciju nadzora podržava škole u njihovom kvalitetnom daljem razvoju, aktivno doprinosi osiguranju kvaliteta putem izvještaja i analiza stanja i podstiče saradnju. Škole i Rijaset IZ upoznati su sa rezultatima nadzora koji se koriste i kao baza za izradu planova za razvoj obrazovnog sistema i osoblja.
- Nadzor je u funkciji osiguranja kvaliteta i razvoja obrazovnih institucija i odvija se u okviru utvrđenih standarda.
- Zavod osigurava nesmetani protok i razmjenu informacija između svih faktora u sistemu obrazovanja, osnivača, stručnih aktiva, direktora, nastavnika, učenika, roditelja i drugih interesnih grupa.
- Komunikacija između Islamske zajednice kao osnivača i kantonalnih resornih ministarstava i

pedagoških zavoda je kroz zavod postavljena na institucionalnu osnovu.

- Zavod uspostavlja kontakte između elemenata u sistemu kako bi se uzajamno podržavali i tako omogućava razmjenu primjera dobre prakse
- Zavod se bavi izradom novih i osavremenjavanjem postojećih udžbenika i potiče uvođenje savremenih nastavnih metoda i sredstava u nastavu.
- Redovnim nadzorom procesa nastave i evaluacijom rada nastavnika i menadžmenta obrazovnih institucija putem utvrđenih instrumenata i standarda, te organiziranjem sastanaka stručnih aktiva i organiziranjem stručnih seminara za nastavnike i odgajatelje zavod osigurava permanentno praćenje i stručno usavršavanje od-

gojno-obrazovnog kadra

Ukratko, pedagoški zavod Islamske zajednice preuzeo bi institucionalnu brigu o našim obrazovnim institucijama. Pružao bi podršku školama praćenjem i savjetovanjem nastavnika i menadžmenta škola, stvaranjem prostornih, tehničkih i materijalnih uvjeta za njihovo usavršavanje, te permanentnim mjerenjem kvaliteta. Ta briga obuhvatala bi i praćenje realizacije Nastavnog plana i programa, izradu prijedloga za njegove izmjene i dopune, institucionalno posredovanje između škola i osnivača, resornih ministarstava, lokalne zajednice i drugih partnera u obrazovanju, kao i formiranje baze podataka i uslugu omogućavanja neometanog protoka informacija u sistemu, u svim pravcima.

Razvoj obrazovnog sistema Islamske zajednice je ireverzibilan proces. Zato treba tražiti modele, tehnike

i načine da se on unaprijedi kako bi još adekvatnije odgovarao potrebama svih članova Zajednice, što se, prema mom mišljenju, mora raditi stručno i institucionalno.

Nije pitanje treba li Bošnjacima osam medresa. Pitanje je treba li nam osam identičnih medresa, ili bi, u duhu uveliko promijenjene uloge medrese trebalo omogućiti izvjesnu slobodu svakoj medresi pojedinačno da svoj nastavni plan i program, u skladu sa određenim standardima, profilira za prirodne, društvene, islamske nauke, jezike... Za kandidate za upis u medresu više ne bi bio presudan geografski faktor, kao što je to danas uglavnom slučaj, nego bi se đaci kandidirali za upis u određenu medresu prije svega prema svojim individualnim sklonostima i sadržaju nastavnog plana i programa koji medresa nudi.